

Beneficii și costuri de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană

Luminița GAVRILUȚA,
doctorandă,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

In this article are investigated benefits and costs of the Republic of Moldova for accession to the European Union. Moldova's integration to the EU would favour the creation of a range of State benefits, among which we could mention as being the most important: participation in the processes of political, economic, social and cultural institutions, both in the European area and worldwide. For any State, joining the EU means reinforcing democracy, full participation in the European Community institutions, economic development, improving living standards, a wide range of opportunities for development and modernization of the State, increasing foreign direct investment, access to the European labor market, security and protection. At the same time there are lots of costs which Republic of Moldova has to surpass. A series of political transformations, economic, social and cultural right should take place at all levels of society. Costs of accession are largely inevitable change costs to come out of the crisis caused by the collapse of the centralized economy.

Accederea Republicii Moldova în Uniunea Europeană ar favoriza crearea unui șir de beneficii pentru stat, dintre care am putea menționa ca fiind cele mai importante: participarea la procesele politice, economice, sociale și culturale atât în spațiul european cât și în cel mondial. Caracteristica definitorie a spațiului comunitar european constă în intersectarea diferitelor „locuri,” în funcție de dimensiunea analizată și supusă interesului politic, economic și cultural. Zona de întâlnire a „locurilor” poate fi denumită regiune. În opinia lui Deutsch, relațiile interstatale care formează o regiune pot fi analizate în funcție de cinci indicatori relevanți: a) multiplicitatea dimensiunilor interacționare; b) consistența interacțiunii, c) compatibilitatea valorilor de bază; d) importanța contactelor; e) fidelitatea contactelor; f) viteza contactelor. [1] De asemenea, constatăm că acești in-

dicatori funcționează pe toate cele trei dimensiuni și anume, cele politice, economice și culturale. Pentru orice stat aderarea la UE semnifică consolidarea democrației, participarea plenară în cadrul instituțiilor comunitare europene, dezvoltarea economică, sporirea nivelului de trai, o vastă gamă de oportunități de dezvoltare și modernizare a statului, creșterea investițiilor străine directe, acces pe piața europeană de muncă, securitate și protecție. [2] UE a parcurs treptat calea de la ideea de unitate europeană la o instituție în sine, cu mecanisme de conducere și control bine ajustate. Un proces, de altfel, previzibil, deoarece, după cum aprecia unul dintre „părinții fondatori” ai actualei Uniuni Europene, „numai instituțiile câștigă în înțelepciune; ele reprezintă locuri de acumulare a experienței colective”. Ca urmare, și țara noastră va avea în continuare instituțiile sale

naționale: Pre edinte, Parlament, Guvern  i Constitu ie proprii, ceea ce este important pentru t n rul stat independent Republica Moldova.  n urma integrării, Republica Moldova va deține acelea i drepturi  i obliga ii ca  i celelalte state membre, av nd reprezentan i în instituțiile europene, r m n nd, totodată, un stat democratic  i suveran. Solu ionarea problemelor din domeniul justi iei și sporirea siguran ei interne va edifica, sus ine  i consolida statul de drept, va instaura o democra ie autentică  i va spori considerabil încrederea popula iei în instituțiile statului, dacă cele din urmă se vor reforma c t mai rapid ajung nd la standardele europene.

Experien a extinderilor anterioare ale Uniunii Europene demonstrează că unul dintre efectele aderării unui stat mai pu in dezvoltat este cre terea nivelului de trai al popula iei acestei   ri. Astfel, unul dintre principiile de bază ale Uniunii este coeziunea în vederea diminuării decalajelor economice  i sociale, integrarea popula iei în sistemul cultural  i al valorilor europene. [3]

Recunoa terea  i protecția drepturilor minorit  ilor la nivel național  i european reprezintă unul dintre marile c  tiguri ale democra iei din ultimele decenii. Aceste minorit  i nu reprezintă un obstacol în integrarea europeană, dimpotrivă, integrarea permite o mai bună comunicare a membrilor unei minorit  i dintr-o   r  cu o majoritate similară etnică, lingvistică sau religioasă din alta   r . At t timp c t nu sunt discriminate, aceste minorit  i tradi ionale se manifestă ca parteneri ai procesului de integrare europeană.  n acela i timp, c nd acestea sunt supuse discriminărilor, atunci alimentează tensiuni  i conflicte care fr neaz  integrarea europeană. [4] Miza alăturării la Uniunea Europeană vizează o modernizare de ansamblu a societății, care permite o cre tere economică sus inut   i reducerea decalajelor fa   de   rile dezvoltate din Europa.  n acest sens,

procesul de negociere a Zonei de Liber Schimb Aprofundat  i Cuprinzător  ntre UE  i Republica Moldova, ca parte a Acordului de Asociere, va conecta statul nostru la spa iul economic european. [5] Subliniem un alt beneficiu economic al integrării în spa iul comunitar ce se materializează prin realizarea unor proiecte comune cu statele-membre ale Uniunii Europene, în care oamenii de afaceri din Republica Moldova ar purcede la încheierea parteneriatelor cu omologii lor din cadrul Uniunii. Aceste proiecte ar contribui la înlăturarea bariereilor  i decalajului tehnologic pe care le resim im fa   de   rile din UE, acestea necesit nd a fi suprimate în termene restr nse p n  la momentul integrării, astfel, asigur nd un mediu favorabil pentru firmele moldovene ti. Notăm faptul că statutul de   r -membru al Uniunii Europene ar conduce la cre terea prestigiului  i consolidarea imaginii Republicii Moldova în rela iile cu al i actori statali, at t pe plan politic, c t  i economic. De asemenea, statul ar dob ndi un mediu de stabilitate în rela iile externe cu ajutorul sprijinului acordat de instituțiile comunitare în rezolvarea conflictului transnistrean, reglementarea rela iilor cu Rusia  i Ucraina, securizarea grani ei de est a Republicii Moldova, care ar deveni ulterior  i grani   a Uniunii. La 30 martie 2012, la Bruxelles, UE  i Ucraina au parafat textul Acordului de Asociere, care include dispozi ii privind instituirea unei zone de liber schimb aprofundat  i cuprinzător. [6] Unificarea statelor europene va permite protejarea mai eficientă a intereselor comune pe plan interna ional, precum  i va crea o piață internă mai puternică, cu o capacitate mai mare de negociere. Astfel, dezvoltarea intensă a noilor piețe de desfacere va genera o cerere  i o ofertă mai mare, ceea ce este un factor pozitiv at t pentru   rile-membre c t  i pentru   rile-candidate. Devenind membru al UE, cu statut de partener egal, at t în drepturi c t  i în obliga ii, Republica Moldova ar avea

acces liber la o piață de desfacere enormă, iar cetățenii și persoanele juridice cu statut de întreprinzători cu capital național vor putea beneficia de cele patru libertăți fundamentale unei economii eficiente: libera circulație a forței de muncă, a serviciilor, a mărfurilor și a capitalului. [7] Prin Hotărârea Guvernului au fost aprobate măsuri adiționale la Programul Național de implementare a Planului de Acțiuni RM-UE în domeniul liberalizării regimului de vize, având drept scop realizarea condiționalităților fazei a II-a a Planului de Acțiuni. [8] Un alt efect pozitiv al integrării europene se va reflecta și asupra învățământului, formării profesionale a tineretului din Republica Moldova, iar compatibilizarea politicilor educaționale moldovenești cu cele comunitare va marca beneficii considerabile pentru noua generație din Moldova. Ajustarea studiilor la standardele acquisului comunitar facilitează echivalarea diplomelor și, astfel, găsirea unui loc de muncă în orice țară-membru al Uniunii Europene. În vederea asigurării coerenței sistemului de învățământ, se intenționează modernizarea legislației naționale în conformitate cu cerințele societății moderne, instrumentelor internaționale, inclusiv prevederilor procesului de la Bologna. Operarea modificărilor propuse vor permite îmbunătățirea calității procesului instructiv la toate treptele și formele de învățământ, dezvoltarea sistemului de instruire, asigurarea recunoașterii diplomelor de studii peste hotare pentru continuarea studiilor sau angajarea în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ din Republica Moldova. [9] Cetățenii moldoveni care își desfășoară activitatea peste hotare vor beneficia de un șir de oportunități: dreptul la condiții de muncă echitabile, dreptul la securitate și la igiena muncii, dreptul la remunerare conformă, dreptul sindical, dreptul la negociere colectivă, dreptul copiilor și tinerilor la protecție, dreptul lucrătoarelor la protecția materni-

tății, dreptul la formare profesională, dreptul la protecția sănătății, dreptul la asistență socială și medicală, dreptul la exercitarea unei activități lucrative pe teritoriul celorlalte părți, dreptul lucrătorilor migranți și al familiilor acestora la protecție și asistență, dreptul la egalitate de șanse și de tratament în materie de angajare și profesie, fără discriminare în funcție de sex, dreptul de a exercita orice profesie într-una din țările Comunității Europene, dreptul la ameliorarea condițiilor de viață și de muncă, asigurată prin sistemul în vigoare în țara primitoare, dreptul la informație, la consultare și participare a salariaților. [10] În accepția noastră, un avantaj important al integrării vizează creșterea potențialului economic al Republicii Moldova. Astfel, investitorii străini vor reuși să valorifice capacitățile și resursele țării, ceea ce va conduce la atragerea și implementarea unui șir de proiecte necesare pentru arealul nostru. Pământul Republicii Moldova este calificat drept un sol fertil cu una dintre cele mai înalte bonități din lume, care are un potențial mare de producție, însă țara nu este dotată cu mijloacele necesare de prelucrare. În acest context, este necesară intervenția Uniunii Europene cu o legislație, investiții și fonduri indispensabile unei agriculturi dezvoltate. Analizând costurile integrării, evidențiem probleme generale, cum ar fi interesele și suveranitatea națională, costurile de membru, precum și nepregătirea producătorilor autohtoni. Acquis-ul comunitar este foarte vast și complex, iar adoptarea acestuia are un impact direct și evident deoarece impune prioritățile, obiectivele conținutului și un cadru instituțional uniform de adoptare și implementare a politicilor economice naționale, interesul și modelul comunitar dominând în această formulă. Astfel, o serie de transformări politice, economice, sociale, chiar și culturale urmează să se producă la toate nivelurile societății. Costurile aderării sunt, în mare măsură, costurile schim-

b rilor inevitabile pentru a ie i din criza generată de colapsul economiei centralizate. Acestea sunt compuse din: cheltuieli publice, care vor fi acoperite în exhaustivitate din bugetul de stat, costuri private, ce vor fi plătite de agen ii economici,  i costuri individuale, ce vor fi achitate de fiecare cetăţean, care va dori o reconversiune profesională, pentru un nivel de via   mai ridicat. [11] Aceste costuri vor fi at t de natură financiară, c t  i socială, astfel, societatea este necesar să con tientizeze rolul  i importan a pe care o are fiecare locuitor în acest moment istoric. Men ion m faptul că nu doar guvernul se integrează în Uniune, ci întreaga popula ie, astfel fiecare cetăţean trebuie să contribuie activ la implementarea de zi cu zi a valorilor europene. [12] Cea mai mare parte a costurilor derivă din diferen ele existente între structurile institu ionale, obiectivele  i con inutul politicilor economice la nivelul Republicii Moldova, pe de o parte,  i elementele definitorii ale modelului comunitar, pe de altă parte. De asemenea, în perspectivă sectorială, cea mai mare parte a costurilor derivă din nivelul redus de dezvoltare a unor sectoare comparative cu cele din Uniunea Europeană, ceea ce face ca adoptarea acquis-ului comunitar să afecteze serios competitivitatea de pre  a sectoarelor în cauză  i să ridice costurile alinierii  i prin dispari ia anumitor firme sau domenii de activitate care nu pot sus ine financiar ajustarea la normele europene. [13] Este inevitabil, după accedere, în urma limitării suveranităţii naționale producerea constr ngerii autorităţilor   rii în determinarea politicilor  i gestionării întreprinderilor, determinarea politicilor macroeconomice, monetare  i structurale, politicile în agricultură  i comer  vor fi determinate în mod colectiv  i va fi asigurat un control al politicilor concurenței și ajutorului de stat. Din perspectiva socială, cetăţenii Republicii Moldova vor fi afecta i de necesitatea adaptării la noile condi ii de pe piața mun-

cii. De asemenea, produsele agen ilor economici vor trebui să corespundă normelor europene, care urmează să fie respectate după adoptare. Uniunea Europeană propune un model agrar func ional, în care numai 4,7% din popula ie este angajată în sfera agrară, dar, totodată,   i asigură securitatea alimentară. A a cum arată speciali tii americani, munca unui lucrător în agricultură în SUA este sus inut  de munca a 50 de lucrători neagricoli, antrena i în activități cu un înalt consum energetic  i salarii foarte mari. Sistemele agrare de acest tip sunt, a adar, foarte costisitoare, astfel, din cauza capacităţii avansate a ma in riilor este disponibilizată tot mai multă for   de muncă umană activă în agricultură, cheltuielile de capital fiind tot mai mari. Drept exemplu, în Republica Federală Germania, între anii 1950  i 1986 a avut loc o diminuare considerabilă de 77% a for ei de muncă ocupată în agricultură (de la 3,5 milioane la numai 0,8 milioane). Totodată, în aceea i perioadă, acestui procentaj de reducere a for ei de muncă,  i corespunde o cre tere de patru ori a capitalului străin plasat în agricultura germană. [14] Remarcăm faptul că Republica Moldova nu poate să aspire la nivelul de bunăstare al   rilor UE, fără a consim i  i pre ul acestui proces. Astfel, se conturează necesitatea ajustării legislației naționale la legislația comunitară, stabilizarea instituțiilor statului care urmează să o aplice, consolidarea practicilor de economie concuren ial , controlul riguros al frontierelor statului, precum  i pregătirea de asigurare a grani elor exterioare ale UE. Astfel, no iunea de integrare europeană trebuie să fie definită prin  nsuarea tuturor oportunit  ilor, posibilit  ilor  i responsabilit  ilor pe care le are statul care aspiră la statutul de membru al Uniunii. Modificările aprofundate pe care   rile candidate vor fi nevoite să le opereze în economiile lor ca urmare a aderării sunt foarte probabile  ntruc t aceste   ri nu au economii complementare în raport cu

economiile țărilor-membre, ci mai curând au structuri de producție care le copiază pe cele din statele comunității europene, dar la un nivel de eficiență mult mai scăzut. [15] Actualmente, Republica Moldova, în majoritatea cazurilor, nu poate să facă față concurenței cu producătorii din noile state ale UE, în special la capitolele taxe vamale, subvențiile fermierilor și standarde mai înalte de calitate. Adoptarea tarifului vamal al Uniunii Europene ar putea avea efecte nefavorabile de creștere a deficitului comercial, din cauza faptului că țările aspirante practică, de obicei, taxe vamale mai ridicate în medie decât cele utilizate de Uniunea Europeană. Devenind membru al Uniunii Vamale, țările candidate vor trebui să-și ajusteze tarifele la cele ale Uniunii Europene în sensul micșorării acestora. [16] Îmbunătățirea sistemului național de asigurare a calității și conformității produselor pentru aducerea acestuia la standarde europene depășește în mod vădit posibilitățile bugetare ale Republicii Moldova. Beneficierea deplină de avantajele și oportunitățile oferite prin intermediul schemei comerciale de preferințe autonome (ATP) a fost limitată mult de impunerea unor bariere netarifare de către Uniunea Europeană. Cele mai mari costuri se referă la eforturile care urmează a fi depuse în vederea îndeplinirii a două condiții esențiale impuse de către UE și anume – cele care se referă la controlul certificatelor de origine și protecția proprietății intelectuale, în special denumirile de origine și indicațiile geografice. Trebuie să menționăm că în prezent Comisia Europeană nu dorește să elimine bariere netarifare și insistă ca Moldova să îmbunătățească politicile sale de marketing. Deși în Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2009-2013 a fost stipulat un punct – *armonizarea sistemului național de standarde și reglementări tehnice cu cele ale UE în asigurarea inofensivității alimentare*, Re-

publica Moldova are puține șanse să beneficieze pe deplin de ATP dacă nu racordează legislația națională la normele convenite, ceea ce implică mari cheltuieli bugetare. [17] Totodată, o parte dintre cheltuielile care se referă la produsele de origine animalieră, este suportată de Programul Inofensivității Alimentare al UE. O altă sarcină necesară pentru realizarea obiectivelor ambițioase ale tranziției reprezintă îmbunătățirea calității resurselor umane. Astfel, chiar dacă Republica Moldova întreprinde eforturi considerabile de reformare a administrației publice centrale, această reformă întâmpină un șir de impedimente care necesită a fi soluționate într-un ritm accelerat. Constatăm că cea mai mare atenție s-a focusat cu preponderență asupra reducerii statelor instituțiilor publice și optimizarea funcțiilor acestora în același timp însă trecându-se cu vederea realizarea obiectivului fundamental al oricărui plan de reformare a administrației publice, și anume – ajustarea sectorului public și privat. În condițiile în care statul Republica Moldova, în urma privatizărilor care au avut loc într-un cadru puțin reglementat din punct de vedere juridic, a devenit capturat de multiple interese private, realizarea acestui obiectiv fundamental necesită a fi pus la baza oricărui efort de dezvoltare. [18] Remarcăm faptul că, costurile aderării la UE sunt foarte mari, dar neaderarea ar însemna, de fapt, întoarcerea la perioada de stagnare și amortizare în care Republica Moldova s-a aflat recent. Izolarea și îndepărtarea de la procesele decizionale ale Uniunii Europene vor implica dificultăți și cheltuieli sporite pentru impunerea autonomă pe scena economică și politică, închistarea economică a Republicii Moldova, în condițiile în care UE deține în prezent circa 60% din comerțul exterior mondial. Restrângerea posibilităților de acces a produselor moldovenești pe piața comunitară, creșterea vulnerabilității produselor moldovenești în fața măsurilor de apărare comercială și a obsta-

coleur tehnice practicate de UE fa   de   rile ter  , sporirea decalajului economic dintre Republica Moldova      rile care vor adera la UE, reprezintă   rul de consecin e negative suportate de RM    cazul neader rii   rii noastre la Uniunea Europeană.

  n concluzie, dorim să men ion m faptul că evaluarea obiectivă a costurilor    beneficiilor determinate de agenda integrării europene a Republicii Moldova, pe baza acquis-ului comunitar,    starea actuală a crizei economice globale sugerează necesitatea adoptării de către Republica Moldova a unui model de progres practic. Astfel, este indispensabil de a manifesta o pozi ie fermă la transformările globale    la cre terea atribuției statului    administrarea proceselor economice. Prototipul capitalismului neoliberal a ratat enorm din legitimitate. Concomitent, avem destule argumente pentru a sus ine că aderarea României    Bulgariei la Uniunea Europeană a produs reforme esen iale    sistemul economic național ce a trebuit să se ajusteze imperativelor, normelor sau directivelor valabile pe piața occidentală.

Schimbările radicale din economia noastră națională vor genera pe o perioadă restr ns  costuri relevante prin reaaloc ri semnificative de for   de muncă    capital   tre diverse sectoare de producție. Rezultatul nemijlocit al redirection rii va consta    mărirea ratei   majului    reducerea produc iei poten iale de bunuri    servicii oferite consumatorilor. Aceste sacrificii impuse de integrare trebuie privite

ca investiții    renovarea sistemului economiei naționale, ca un cost curent achitat pentru o prosperitate viitoare mai sporită. Acest fapt nu   seamn  totu i că procesul de integrare va repartiza beneficii    acela i volum tuturor cet  enilor ce vor achita factura integrării. Indiferent de costurile care trebuie plătite pentru implementarea aquis-lui comunitar    condi iile globalizării, Republica Moldova nu are alte solu ii dec   a reu i    componen a Uniunii Europene. Astfel, beneficiile pe care ni le anun   integrarea europeană sunt consolidarea democra iei, progresul economic, nivelul de trai decent, oportunitățile de dezvoltare    modernizare, bunurile de   alt  tehnologie, cre terea investițiilor străine directe, accesul pe piața europeană de muncă, securitatea    protecția vădite, dar cea mai importantă consecin   a acestui proces ar fi ruperea Republicii Moldova din ansamblul geoeconomic eurasiatic    readucerea sa    albia firească, precum    dob ndirea unei relative independen e   , mai ales, stabilitate economică.

Asigurarea independen ei energetice este o altă problemă majoră pe care o putem solu iona doar cu ajutorul UE. Acest subiect, plus problema transnistreană, sunt esen iale pentru existen a sau durata instabilit ii care planează    interiorul   rii. Dacă Republica Moldova nu va reu i să   ntreprind  pa i dinamici    vederea reorientării sale geoeconomice, riscăm să r m nem ostatici ai arealului eurasiatic p n  la următorul mare seism geopolitic.

BIBLIOGRAFIE

1. C. Gore. *Regions in Question, Space, Development Theory and Regional Policy*. London, 1984, p. 224, apud. I. B descu, D. Dungaciu, oper  cit., vol. II, p. 17.
2. Miroslav N. Jovanovi . *The economics of European integration: limits and prospects*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2005, p. 828.
3. Kevin Robins. *The challenge of transcultural diversities: transversal study on the theme of cultural policy and cultural diversity*. Council of Europe, 2006, p. 82
4. Bădescu Ilie, Mihăilescu Ioan. *Geopolitică, Integrare, Globalizare*. Bucure ti: Mica Valahie, 2011, p. 309.

5. Interviu cu Valeriu Gheorghiu și Victor Chirilă: negocierea Acordului de Asociere cu UE: evoluții și perspective. Vocea Basarabiei. 04.04.2010, <<http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=153&id=1047>>, accesat la 24.10.2011.
6. UE și Ucraina au parafat Acordul de Asociere. <<http://www.capital.ro/detalii-articole/stiri/ue-si-ucraina-au-parafat-acordul-de-asociere-163905.html>>, accesat 20.03.2012.
7. Politicile Uniunii Europene. <http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_12577/Politicile-Uniunii-Europene.html>, accesat la 21.11.2011.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 130 din 24.02.2012.
9. Notă informativă la proiectul Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova cu privire la Programul legislativ pentru anii 2010-2013.
10. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Istanbul, 11.V.2011, Council of Europe Treaty Series - No. 210.
11. Klaus Liebscher, Josef Christl, Peter Mooslechner and Doris Ritzberger-Grenwald. Financial development, integration and stability: evidence from Central, Eastern and South-Eastern Europe. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2006, p. 20.
12. Iliana Zloch-Christy. Eastern Europe and the world economy: challenges of transition and globalization. Cheltenham, Northampton, UK: Edward Elgar, 1998, p. 125.
13. Iurie Josan. Costuri și beneficii de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană. În: Revista „Administrarea Publică,” nr. 3, 2011, p. 93.
14. Ilie Bădescu. Sociologie rurală. București: Mica Valahie, 2011, p. 34.
15. Iulia Zamfirescu, Institutul European din România. Costuri și beneficii ale aderării la Uniunea Europeană pentru țările-candidate din Europa Centrală și de Est. București, 2001, p. 8.
16. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2009-2013. Chișinău, 2009, <<http://portal.moldpres.md/banner/filat/ro.html#Armonizare>>, accesat la 18.01.2012.
17. Massimiliano Dona, dr. Eugene Stuart. Legislația și politicile de protecție a consumatorilor, armonizarea legislației la standardele UE în Republica Moldova. I.B.F. International Consulting în colaborare cu D.M.I., I.R.Z., Nomisma, INCOM și Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2010, p. 72.
18. Hellman Joel S., Geraint Jones, Kaufmann D., Schankerman M. Measuring governance, corruption, and State capture - how firms and bureaucrats shape the business environment in transition economies, Volume 1. World Bank Institute, 2000, p. 20.

Prezentat: 01 august 2013.

E-mail: luminita_robu@yahoo.com